

JÓN KALMAN STEFÁNSSON

Csillagok sercegése

Fordította Patat Bence

CSILLAGOK

Jón Kalman Stefánsson

SERCEGÉSE

TYPOTEX

Snarkið í stjörnunum

Copyright © Jón Kalman Stefánsson, 2003

Published by agreement with Copenhagen Literary Agency ApS, Copenhagen.

Hungarian translation © Patat Bence, 2022

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2022

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

ISSN 2064-2989

ISBN 978 963 493 210 9

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu

és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók

és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

A borítót tervezte és a kötetet gondozta: Kiss Barnabás

Nyomta és kötötte: Generál Nyomda Kft., Szeged

Felelős vezető: Hunya Ágnes

ELSŐ RÉSZ

1. fejezet

Egy tömbházban élek, Reykjavík városában, négy egyforma ház közül a legmagasabban fekvőben. A földszinten, a lépcsőházban balra, az 54-es szám alatt lakom, a háromszobás lakáshoz ablaktalan kamra, erkély és lent a pincében tároló tartozik. A tömb előtt parkoló terület el, és aki este vagy esetleg vasárnap kinéz az ablakon, a konyhaablakunk alatt egy Trabantot pillanthat meg; rálátni a piros tetejére. Az anyóülésem egy spakli hever.

A tömbbel rézsút átellenben nagy, kétszintes épület áll; itt található a Björg ruhatisztító, egy könyvesbolt és egy fodrászat, amelynek földszinti hatalmas ablakai a sarokig érnek. Meleg nyári napokon a kopasz fodrász az ajtóban áll, és ha elfelejték köszönni, fejbe vág egy összetekert újsággal. A fodrászüzlet mellett, a sarkon befordulva, egy kis boltban gyerekruhákat árulnak, mellette egy lyuk vagy barlangszerűség, előtte pedig egy kiadóablak. Ez Söbekk kioszkja. Nincs ajtó, sem ablak, csak ez a nyílás, és annak, aki a nyolcadik évében jár, lábujjhegyre kell emelkednie, hogy belásson. Néhány méterrel arrébb nyílik a boltba vezető ajtó, majd a tejsarnok következik, aztán Böðvar péksége.

Bödvar kopasz, mint a fodrász, de annyira testes és természetes, hogy egyesek tartanak tőle. Pedig ha olyanja van, ad néha egy-egy langyos péksüteményt, amely szétomlik a szájban, ő meg eközben vörös és szomorú szemével az arcodat figyeli. Bödvar soha nem alszik, évek teltek el azóta, hogy utoljára aludt. Minden éjszaka a forró kemencebe mered, és valami szomorúra gondol. Szeme az álmatlanságtól, a kemence melegétől és a súlyos gondolatoktól vörös. Soha nem tudni, mit rejtenek Bödvar kenyeri: kanalat, fapálcikát, műanyagdarabot, dugót. A Vogue méteráruüzletben dolgozó nők néha felzaklatják magukat miatta, négyen vagy öten vannak, mindannyian jóindulatúak, és összenemezesedett gyapjúpulóverekre emlékeztetnek. A bejárati ajtajuk fölött a világ egyik csodája lóg: egy világító óriási olló, akkora, mint egy autó, vagy ha nem autó, akkor krokodil. Az olló mindennap hangtalanul vág. Csak vág és vág, mégsem nyiszszant el semmit, talán ezeket az emlékeket kivéve, mivel amikor este befekszem az ágyba, nem hét-, hanem már majdnem negyvenévesen, és az álom, mint a sötétség, körém húzódik, néha látom, ahogy az óriásolló mélyen belehasít az idő kódébe.

A z o l l ó

Éjszakánként az óriási Vogue-olló kivágja az időből a földszint bal oldalát, a lakás pedig a világűrben lebeg, mint egy napját kereső bolygó. Az olló kivágja apám spakliját, kivág engem, miközben a napali padlóján ólomkatonákkal játszom, kivág egy asszonyt, aki épp a hálószobából jön kifelé, kivágja az érzékeny kezű Péturt és két fivért, kivágja a dédmamát, akinek olyan a feje, akár egy krumpli, csak vág és vág, kivágja anyámat, aki rettenetes fájdalmak között hozott a világra, kivágja a Skaftahlíðon lefelé ballagó apámat, kivágja az éppen egy festőlétrát felállító nagyapámat, egyre gyorsabban csattog, kivágja

a Vesturgatát és a tizenhét éves dédanyámat, aki úgy illatozik, mint egy hangával teli domboldal, vág csak vág, és mélyen belehasít az idő ködébe, egyre gyorsabban, kivágja a Snæfellsnes-félszigetet, egy vörös hajú tengerészt, egy nagykereskedőt, egy alagsori lakást, kivágja dédpapát az időből.

D é d p a p a

Kápráztató férfi volt, mondta a norvég nagyanyám az anyai dédapám-ról, csakhogy ezt semmivel sem lehetett bizonyítani.

Dédapám az északi Akureyriben nőtt fel, nyomdászatot tanult, aztán húszévesen Reykjavíkba jön, Ísafoldban kap munkát, és egy kis szobát bérel magának. Nem kevés levelet kap az anyjától, aki azt szeretné, ha a fia megtalálná a helyét, családot alapítana és példaképpé válna. De távol áll tőle az efféle élet. Nem tudom, hogy valamiféle mélyen gyökerező nyugtalanság vagy egy fiatalember kalandvágya állt mindezek mögött, mindenesetre Reykjavík csak átmeneti megállóhelynek bizonyult. Eredetileg úgy képzelte, hogy néhány évet, kettőt vagy hármat dolgozik, pénzt gyűjt, aztán elhajózik Koppenhágába, onnan pedig a nagyvilágba. Mondjuk, egy teherszállító hajóra kerül, egy bálnavadászhajóra, vagy nagy folyamokon vitorlázik és őserdőkben bolyong. Kalandos életet él, végül öregemberként hazatér Izlandra, és könyvet ír minderről, mint Jón, az Indiajáró.* De ehelyett a nyomdában dolgozik, az évek meg csak telnek. Lassan gyűlik az utazásra szánt pénz, és hétvégente másodállásban tehető polgárokat kísér lovaglótúrára. Az egyik ilyen kiránduláson ismerkedik meg Gísli Garðarssonnal, a későbbi nagykereskedővel.

* Jón Ólafsson avagy az Indiajáró (1593–1679): Északnyugat-Izlandon született, indiai utazása és az arról az 1660-as években írt könyve révén vált ismertté.

Közeledik az ősz, és amint a csoport az Úlfarsfell alatt lovagol, Gísli lecsúszik a lova hátáról; túl részeg ahhoz, hogy megmaradjon a nyeregben. Meleg az idő, a nap az égbolt felét beragyogja. A lovasok hiába próbálják feléleszteni Gísli a bódultságból, végül feladják és továbblovagolnak, de meghagyják dédpapának, hogy maradjon ott és viselje a férfi gondját: ébressze fel és kísérje haza. Alighogy a csoport látótávolságon kívülre kerül, Gísli felül, még kótyagosan ugyan, de már kissé kijózanodva. Laposüveget húz elő a zsebéből és odanyújtja dédpapának.

Ezek az emberek, mondja, fejével a társai után biccentve, nem tudják, mi az a lelkesedés, alig mernek élni, de úgy sejtem, hogy téged más fából faragtak: igrál!

Hazafelé betérnek két tanyára, majd útjuk a Hótel Íslandban ér véget, és addigra az alkohol már az összes gátat átszakítja a két férfi között; dédpapa a gyerekkoráról mesél. Az apja szegény kézműves volt, aki szinte sohasem jött ki a béketűrésből, az anyja pedig a glaumbæri lelkész lánya, büszke és heves vérmérsékletű asszony. Ketten voltak testvérek, és az anyjuk mindent kész volt feláldozni azért, hogy rendes ember váljon belőlük, és az egész vagyonuk vagy legalábbis majdnem az egész az idősebbik taníttatására ment el, aki még a reykjavíki gimnáziumba is bekerült. Tehetséges diák volt, de inni kezdett, az utolsó év elején kicsapták az iskolából, és belefulladt a belvárosi Tjörninn tóba – hullarészegen és dicstelenül.

Nagyapjuk, a glaumbæri lelkész soha nem bocsátotta meg a lányának, hogy a nép szegény és közönséges fiához ment feleségül: ő esperest, nagygazdát vagy egy megyei elöljárót képzelt volna el a lányának, a vejével nem törődött, rá sem hederített. Egyetlenegyszer láttam életemben, meséli dédpapa Gíslinek és felemeli az ujját: egyszer. És tudod, mit mondott Isten szolgálja, amikor értesült arról, hogy a bátyám megfulladt? Mi másra lehetett számítani!

A késő nyári éjszakán koccintanak, dédpapa és Gísli, aki később megszedi magát, kitűnik a többiek közül, nagykereskedő lesz, és úgy jár-kei Reykjavík utcáin, mint a legtekintélyesebb ember. Reykjavík utcáin! mondja dédpapa és gúnyosan felnevet, az asztal fölött belenez újdotsült barátja szemébe, és felidézi nem sokkal korábban hallott szavait a lelkesedésről, arról, hogy merni kell élni.

És akkor tudtam, hogy még lesz részünk közös élményekben. Felejtsd el Reykjavíkot, mert egy istenverte porfészek, de sétálj fel a Skólavörðuholt dombjára, és nézz végig a tengeren: azon túl az egész világ ránk vár. Miért pocsékolnánk el itt az életünket? Egyetlen életünk van, és azt arra kell használnunk, hogy bejárjuk a világot. Csak az élt igazán, akivel már megesett, hogy Olaszországban aludt el, és Görögországban ébredt. Sőt, alámerült a Földközi-tengerbe, hogy kincseket találjon, és a Csendes-óceánban bukkant a felszínre. Ha koccintani akarsz, akkor erre igyunk!

Dédpapa lelkesedése annyira ragadós, hogy Gíslit is magával ragadja, éjszaka van, fiatalok még, nagyon fiatalok és nagyon részegek. Megfogadják egymásnak, hogy közösen vágnak neki az ismeretlennek. De kezdjük azzal, hogy szerzünk neked rendes munkát, mondja határozottan Gísli, és akkor induljunk el, ha már elég pénz összegyűlt, az efféle kalandokba csak megfelelő tartalékokkal szabad belekezdeni. Afrika! Csendes-óceán! kiáltozzák az éjszaka hátralévő részében, és csak akkor hallgatnak el, amikor feltűnik a nap a keleti égbolton.

Néhány nappal később dédpapa már egy ingatlanügynök asz-szisztense, és mintha erre a posztra teremtették volna, szavakészsége, meggyőző ereje és a benne rejlő kellő adag szégyentelenség miatt. Nemsokára külön feladatot is kap, és újságokban hirdet:

A legeslegnagyobb kínálat, a legszélesebb ingatlanválaszték: építési telkek, házak (különösen Reykjavíkban), valamint földterületek az ország mind a négy negyedében (főként Dél- és Nyugat-Izlandon).

Gíslivel gyakran együtt söröznek, elfogyasztanak egy-egy üveg whiskyt, a Hótel Íslandban töltik az időt – az ország leghasznosabb épületében –, az éjszakát pedig az élet csatakiáltásaival zárják: Afrika! Csendes-óceán!

Az utazások azonban váratnak magukra. Gísl megőrül, dédpapát pedig a hétköznapiok béklyói tartják fogva.

Padlásszoba a Vesturgatán

Dédpapa, ahogy a többi ingatlanügynök a tizenkilencedik század végén és a huszadik század elején, néha mások balszerencséjét használja ki: bajba jutott emberek házát vagy lakását vásárolja meg, majd busás vagy akár gyanús haszonnal eladja. De nem nagyon zavarja, élvezi, hogy Reykjavík előkelő polgárai közé tartozik, a magas, vékony termetű férfi frakkban közlekedik az utcákon, finom, ápolt kezében ezüsfogantyús sétabotot lenget, lornyettet visel, tweedsapkája alól kilóg dús, sötét, szinte fekete haja. És bár komoly erőfeszítéseket tesz érte, nehezen játssza el a nagypolgár szerepét. Több minden akadályozza ebben. Példaként a lakását említem. Az ő pozíciójában egy férfinak súlyos bútorokkal berendezett lakást kell vásárolnia, de a dédpapa egy padlásszobát bérel – jóllehet tágasat – a Vesturgatán. Egyszer azonban enged az ismerősei és a környezete unszolásának, és vesz egy kis lakást a Bergstaðastrætin, berendezzi a megfelelő bútorokkal, könyvszekrényekkel, sőt zongorával is. Aztán eltelik néhány hét, és dédpapa minden éjszaka arról álmodik, hogy a Faxaflói-öböl mélyén, a tenger fenekén fekszik, és a lakás mint valami hatalmas súly a jobb lábára van kötözve; fehér halak csipegetnek a húsából. A hetedik hét végén feladja, eladja a lakást, a könyveket dobozokba pakolja és visszaköltözik a padlásszobába.